

ምዕራፍ ዓሰርተ ካዲ አለሻ ፍልጠት

ዕላማታት'ዚ ምዕራፍ፣

ተምሃሮ እዚ ምዕራፍ ምስተምሃርኩም፣

- ፍልጠት ዝምዕብልሎም መንገድታት ትፈልጡ፣
- ፍልጠት ኣብ ግልጋሎት ዝወዕልሎም መንገድታት ትፈልጡ፣
- ኣድላይነትን ረብሓን መረዳእታ ትግንዘቡ፣
- ንድሑር ኣተሓሳስባን ኣመለኻኽታን ምቕላስ ኣድላይ ምጻኑ ትርድኡ።

11.1. ፍልጠት ዝምዕብልሎም መንገድታት

ስእሊ.11.1 ኣርማዝ

ስእሊ.11.3 ጥሩነሽ ዲባባን ቀነኒሳ በቀለን

- ንስኹም ኣብ ክሊ ልዕል ኢሎም ዝቐረቡ ስእልታት ፍልጠትኩም ክተማዕብሉ እንተደሊኹም እንታይ እንታይ መንገድታት ክትጥቅሙ ከምትኸእሉ ግለፁ።
- ፍልጠት ካበይ ብዝርከቡ መረዳእታታት ክምዕብል ዝኸእል ይመስለኩም?

ዕዮ ጉጅለ

መምህር ኡጅሉ ተመሃሮኦም ኣብ ክሊ ኣርባዕተ ርእሰ ጉዳይ ፍልጠት ከማዕብቡ ዝኸእሉ ነጥብታት ከቕርቡ ኣተትዎም። እቶም ተምሃሮ ድማ ርእሰ ጉዳይ ብጉጅለ ተመቓቂሎም ከማዕብሉ ዝኸእሉ ነጥብታት ኣለሻ ክገብሩ ተዋፈሩ። ስርሖምን ኣብ

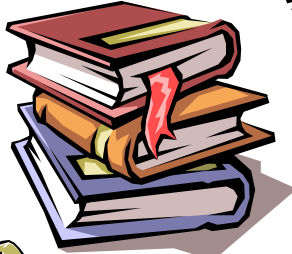
ውሽጢ ሓደ ወርሒ ወዲኦም ኣኸርቡ። ብመምህሮም ዝተውሃቡ ርእሰ ጉዳያት እዞም ዝስዕቡ ነይሮም።

- ዓወት ዓድዋ ከመይ ክርከብ ኪኢሉ?/ንጉጅሉ ክድጃ/
 - ኣቀማምጣን ነባሪ ኣየርን ብሔራዊ ክልል ትግራይ/ንጉጅሉ በርሀ ዝበዕሖ ርእሲ/
 - ማሕበራዊ ናብራ ንህቢ እንታይ ይመስል/ንጉጅሉ ኣኸህ ዝበፀሓ ርእሲ/
 - ብኸለት ማይ ብትኽክል ንጥዕና ሰብብዶ ይኸውን?/ንጉጅሉ ዓፈራ ዝበዕሖ ርእሲ/
- ኣብ ዝኸፈሉ ክፍሉ ግዘ ተምሃሮ እዞም ነጥብታት ዘማዕበሉ እኹላት ሓሳባት ብብጉጅሉኦም ሒዞም ቀረቡ። መማዕበሊ ነጥብታት ካብ ዝተፈላለዩ ፍልፍላት ምርኻቦም ካብ ዝስዕቡ ኩነታት ይረኣኦ።

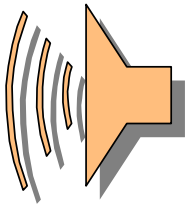
ንጥሮግራም ፊደዮ
ዓወት ዓድዋ እንታይ
ከምዝመስልዶ
ክተረድኡኒ?

ንጥሮግራም ፊደዮ
ብዛዕባ ማሕበራዊ
መነባብሮ ንህቢዶ
ክተረድኡኒ?

ንዕህንኡ ዝሓለወ ማይ
ብምቕራብ ህፃናት ካብ ማይ
ወለድ ሕማም ክንሕልምም
ኣለና።

ሎሚ እንምሃሮ ብዛዕባ ብሔራዊ
ክልላዊ መንግስቲ ትግ'ዎ
ኣቀማምጣ ነባሪ ኣየርን ጽዑዝ

ስእሊ 11.4 ፍልጠት ካብ ዝምዕብሉሎም ኩነታት ገሊኦም

1. ካብቶም ስእሊታት ተስተውዕሉዎ ከም ዘለኹም፣ ሕድ ሕድ ጉጅለ ኣብክሊ ዝተውሃብዎ ርእሰ ጉዳያት ዘለዎ ፍልጠት ከማዕብልሉ ዝኸእሉ ነጥብታት ካብ ምንታይ ካብ ምንታይ ፍልፍላት ረኺቡ ማለት እዩ?
2. ብሓፊሻ እንትንሪኦ ካብ ዘለዉ ፍልፍላት ፍልጠት ዝበለፀ ዘተኣማምን ቋሚ ፍልጠት ዝርከብ ካብ ኣየንኡ እዩ? ንምንታይ ይመስለኩም?

ኩሉሻብ ፍልጠት ምእላሽ ባህሪ ወድሰብ እዩ። ዓርሱ ዘማሕየሻሉን ንሃገሩ ከልምዕ ዝካእል ዝኻኣሎ ፍልጠት እንተማዕብል ምዃኑ ይግንዘብ። ነዚ ውንዮ ሕድ ሕድ ሰብ ዕድሚኡ ልዕል እንትብል ናብ ቤት ትምህርቲ ክኣትው ዝመዓድ። ሰብ ፍልጠት ብዝረኸበ ቁፅሪ ብኣተሓሳስቡ እናበሰለ ዓቕሚ ምፍታሕ ፀገም እናማዕበለ እዩ ዝኸድ።

ወዲሰብ ፍልጠቱ ዝምዕብል ዝተፈላለዩ ፍልፍላት ፍልጠት ከም መሳርሒ እንትጥቀም እዩ። መማዕበሊ መንገዲ ፍልጠት ብኣርባዕተ ክኸፈሉ ይኸእሉ። ንሳቶምውን ስሩዕ ትምህርቲ፣ ዘይስሩዕ ትምህርቲ፣ መራኽቢ ሓፋሽን፣ ንባብን እዮም። ሰባት ዝተጠናኸረን ቀፃልነት ዘለዎን ፍልጠት ንምርካብ ቀዳምነት ዝመርፅውን ኣብያተ ትምህርቲ እዩን። ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ ብዝተፈላለዩ ዘፈራት ሙያ ብዝግባእ ዝሰልጠኑ መምህራን ይርከቡ። ናውቲ መምሃሪ መስተምሃሪ ብፍሉይ ኩነታት ተዳልዮም ይቐርቡ። ኣቀራርባ ትምህርቲ ጭቡጥ ኩነታት ዘገናዘቡ፣ ብሳይንሳዊ መንገዲ ዝተቐረፀ ስርዓት ትምህርቲ ስለዝኾነ ዘተኣማምን እዩ።

ካብ ቤት ትምህርቲ ብተወሳኺ ካብ ባዕልናን ካብ ተሞክሮ ካልኣት ሰባትን ብዙሕ ፍልጠት ከምንረክብ ይእመን እዚውን ነገራት ብዕምቆት ብምርኣይ ምስ ሰባት ዝርርብ ወይ ክትዕ ብምግባር ኣብ ዝተፈላለዩ ኣኼባታት ብምስታፍ ክኸውን ይኸእል። ንኣብነት ኣብ እንነብረሉ ንኡሽተይ ከተማ ዘለዉ ህፃናት ብሕማም ውዕኣት እንትሳቐዩ ንርእ ንኾን። “እንታይ እዩ መልዓሊኡ?” ኢልና ዓርስና ንኣትት። እዚ ተደጋጊሙ ዝረኣ ሕማም ካብ ውሓዚ ሩባ ማይ ንመስተ ይጥቕሙ ይኾኑ። እዚ ድማ መልዓሊኡ ብኸለት ማይ ምዃኑ ንርዳእ፣ ግንዛብ ረኺብና ኣለና ማለት እዩ። ብምቕፃል ህዝቢ ክዘራረበሉ ንገብር። ኣብ መወዳእታ ንነበርቲ “ዕርየቱ ዝሓለወ ማይ ኣቕራብና ህፃናት ካብ ማይ ወለድ ሕማማት ክነድሕኖም ይግባእ!” ዝብል ቅዋም ይሕዝ። ካብታ መዓልቲ ጀሚሩ ዕሩይ ማይ

ንምቕራብ ኣድላዩ ጻዕሪ እንትገብር ነስተውዕል። ካብዙይ ተሞክሮ እንተነኣሰ ክልተ ነገራት ተማሂርና ኢና። ብሓደ መልክዕ ዝተበከለ ማይ ጠንቂ ጥዕና ምዃኑ ብካሊእ ወገን ድማ ህዝቢ እንተ ተሓባቢሩ ንሓደ ዓብዩ ሓላፍነት ብሓባር ክለዓል ከምዝኽእል ንግንዘብ። እዚ ብዘይስሩዕ መንገዲ ምምዕባል ፍልጠት የመላኽት።

ከም ሬድዮ፣ ቴሌቪዥን፣ ጋዜጣን መፅሔትን ዝመሳሰሉ ፍልፍላት ፍልጠት ዝክታተሉ ሰባት ብዛዕባ ክባቢኦም፣ ሃገሮምን ብሓፈሻ ብዛዕባ ዓለም ዝሰፍሐ ግንዛብ ይህልዎም። ንሕናውን ኣድላይ እንትኾን፣ ክንርደኦም ኣንደልዮም ጉዳያት ወይ ሕቶታት ብስልክን ብደብዳቤን ነዞም ኣካላት እናቕረብና ዝተፈላለዩ ሰብ ሙያ ኣማኸሮም ወይ ኣድላዩ ዝኾኑ ሰነዳት/ፅሑፋት/ ኣንቢቦም መልስታት የቕርቡልና እዮም። ንኣብነት ብዛዕባ ማሕበራዊ መነባብሮ ንህቢ ሕቶታት እንተሃለዮምና ንሬድዮ ኢትዮጵያ እንተፅሑፍና ጋዜጠኛታት ናይ'ቲ ዘፈር በዓል ሙያ ብምዝርራብ ወይ ኣብ'ቲ ጉዳይ ዝተፅሓፉ መረዳእታት ብምርኣይ እኹል ምላሽ ክቕርቡልና ይኽእሉ።

ዝማዕበለ ፍልጠት ንምርካብ ዝለዓለ ደረጃ ካብ ዘለዎም ሓደ ንባብ እዩ። ንኣብነት ብዛዕባ ዓወት ዓድዋ ዕምቆት ዘለዎ ፍልጠት እንተደለና ብዛዕብኡ ዝተፀሓፉ ብርክት ዝበሉ መፅሓፍቲ ስለዘለዉ ክነንብብ ንኽእል። በዚ ዓይነት ኣብ ክለ ኹሉ ዘፈር ፍልጠት ብስፍሓት እንተኣንቢብና ዕምቆት ዘለዎ ፍልጠት ንምጭባጥ ዝህልዎ ግደ ዝለዓለ ኣዩ።

መልመዲ 1

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

ዝስዕቡ ርእሰ ጉዳያት ፍልጠት ንምዕባይ ካብ ኣርባዕቲኦም ማላታት መኒኦም ብዝበለፀ ከም ዝሕግዙ ተመያየጥኩም ወስኑ። ንሕድሕድ ውሳኔታት ዝርዝር ምኽንያታት ኣቕርቡ።

1. ናይ ዝሓለፈን ናይዚ ዓመትን ናህሪ ዕደጋ እንትነፃፀር ኣፈሻዊ እንታይ ዘመሳስሎምን ዘፈላልዮም ኣለዎም።
2. ዝርርብ ሰባት ብሬድዮ ተመሓላለፉ ናብ መድመፅቲ ዝመፀሉ ሳይንሳዊ ከይዲ ከመይ ክዳሎ ይኽእል?

3. ኣብ ከባቢና ዘሎ ናብ ስሙ ከመይ ክርከብ ኻኢሊ?
4. ሕማም ዕቡድ ኻልቢ መልዓሊኡ እንታይ ክኾን ይኸእል?
መከላኸሊኡ'ኽ እንታይ እዩ?
5. ወርሒ ክትበርህ እናረኣና፣ ከመይ ናይ ባዕላ ብርሃን የብላን ክንብል ንኸእል?

11.2 ፍልጠት ኣብ ግልጋሎት ዝወዕለሉ መንገድታት

- ንስኹም ኣብ መፃኢ ዝለዓለ ፍልጠት እንትህልወኩም ፍልጠትኩም ኣብ ምንታይ ዓይነት ግልጋሎት ክተወዕልዎ ትሓስቡ?
- ካባኻትኩም ሓንቲ ተምሃሪት “ፍልጠተይ ንስራሕ ምርምር ከወዕሎ እዩ፡፡” እንተይላ እቲ ካሊእ ተምሃራይ ድማ ብኣንፃሩ ፍልጠተይ ንባዕለይ ንከማሓይሸሉ እዩ እንተይሉ ካብ ክልቲኦም ተምሃሮ መንዩ ትክክል ትብሉ? ንምንታይ?

መምህርኩም ፍልጠት እዞም ዝስዕቡ መንገድታት ግልጋሎት ከምዘለዎ እንተዘርዘረሙልኩምን ክትመደየጥሉ እንተዓዲሞምኹምን ነን ሕድ ሕዱ ግልጋሎት ከመይ ተረድኡ?

ፍልጠት ኣብ ግልጋሎት ዝወዕለሎም ዓበይቲ መንገድታት

ሀ. ንምርምር	ሐ. ዓርስኻ ንክተማሓይሽ
ለ. ንምህዞ	መ. ንዕብየት ሃገር

ሀ. ፍልጠት ንግልጋሎት ምርምር፣

ፍልጠትና እናወሰኸ ብዝኸደ ቁፅሪ ናይ ምርምር ድሌትና ይወሰኸ፡፡ ዋላኳ ካለኦት ምሁራን ሓደ ነገር ተመራማሪና በፂሕናሉ እንተበለዉን ኣብ ክንዲ ምሉእ ብምሉእ ምእማን ዓርስና ፈቲሽና ንምርግጋዕ ዘለና ድልየት ይዓቢይ፡፡ ስለዝኾነ ፍልጠት ኣብ ነገራት ተወሳኺ ዕንፃትን ምርምርን ንምግባር በሪ ይኸፍት ማለት እዩ፡፡

ንኣብነት ንስኹም ኣብቀፃሊ ብትምህርትኹም እናነፋዕኹም እንትትኸዱ ከከም ዝንባለኹም ምርምር ክተካይዱ ትኸእሉ፡፡ ካልኦትኩም ድማ ክሳብ ሓዘ

ዘሎ ታሪኽ ኢትዮጵያ ወይ ኣፍሪካ ክትምርምሩ ትደልዩ ትኾኑ። ካልኣትኩም'ውን ፍርያት ግብርና ሃገርና ከመሓይሹ ዝኸለሉ ሜላታት ብዝምልከት መፅናዓትን ምርምርን ክተካይዱ ትኸእሉ። ካብዚ ዝተለዓለ ፍልጠት ንምርምር ስራሕ ዝሕግዝ እንተኾን ምርምር'ውን ተወሳኺ ፍልጠት ንክትረኽብ ይሕግዝ።

ለ. ፍልጠት ንልጋሎት ምህዞ፤

እንታይ ዝንባላ ምህዞ ከም ዘለኩም ሕሰቡ። መብዛሕትኩም ብስእሊ፣ ምህንድስና፣ ሙዚቃ፣ ስነ ፅሑፍ፣ ቅርፃ ቅርፂ፣ ጥልፊ፣ ሞያ ቆርበትን ስራሕቲ ሸክላን ወይ ካልኣት ዓይነት ስራሕቲ ዝንባላ ሓደ ወይ ካብ ሓደ ንላዕሊ ክህልወኹም ይኸእሉ። ካለኣት ሰባት ዓለምና ዝፈልሰፍዎም ከም መኪና፣ ነፋሪት፣ መፍረዪ ማሽን ወይ ኮምፒዩተር ዝበሉ ውፅኢት ቴክኖሎጂ ምሂዝኩም ክትግረሙ ትደልዩ ትኾኑ።

ሕዚውን እንተኾነ ገለኹም ሓድ ሓደ ነገራት እናፈተንኩም ክትኾኑ ትኸእሉ። እዚ እምን ነዚ እምን ዝመሰሉን ጥበባት ክእለት ምህዞ ዘውፅእም እዮም። በዚ መዳይ ብደረጃ ዓለም ኮነ ሃገርና ፍሉጣት ዝበሃሉ ሰባት ኣለዉ። ኣብ ሃገርና ከም ሜትር ኣርቲስት ኣፈወርቂ ተክሌ ዝበሉ ስኣልቲ፣ ከም ሎሬት ፀጋዬ ገብረመድህን ዝበሉ ደረሰቲ ክጥቀሱ ይኸእሉ። ስለዚ ብዘፈር ኪነጥብብ ጥራሕ እንተይኾነ ብተፈጥሮ ሳይንስ ከም ዶክተር ኣክሊሉ ለማ፣ ከምኡውን «ነዳዲ ዕንፀይቲ ቆጣቢ» ቴክኖሎጂካዊ ምህዞ ሕጋዊ መረጋገፂ ዝረኽቡ ብዙሓት ሰባት ኣለዉና።

ዘለና ፍልጠት ካሊእ ተወሳኺ ነገር ክንፈጥር ዘኸእለና ክኾን ይግባእ። እዙይ ፍልጠት ብዓርሱ ሽቶ እንተይኮነ ሓዱሽ ነገር መፍጠሪ ምኃኑ የገንዝብና። ንኣብነት ስልኪ ሞባይል ምሂዝና ኢልና በዚ ዓገብና ኣይንቐመጥን ካሊእ ካብኡ ዝሓሸ መራኽቢ መንገዲ ንምርካብ ንፅዕር።

ሐ. ፍልጠት ዓርስኻ ንምምሕያሽ ዘለዎ ብፅሒት፤

እንመሃሮ ዓርስና ንምልዋጥ ምኃኑ ኣይካሓድን። ትምህርትና ብዝግባእ ተማሂርና ኣፅኒዕና ውፅኢታውነትና ክሳብ መወዳእታ ክቐፅል እንተገይርና ወይ ናይ ባዕልና ትካል እንተ ኣጣይሽና ዝሓሸ እቶት እንረክብ ሰባት ክንከውን ኢና። ብድሕሪኡ ንህይወትና መሰረታዊ ዝኾኑ ነገራት ብቐሊሉ ክነማልእ ንኸእል። ዝተፀገሙ

ወገናትናን ንዘምሃረና ማሕበረሰብን ብግቡእ መንገዲ ንምሕጋዝ ዓቕሚ ይህልወና ማለት እዩ። ስለዚ ፍልጠት ምርካብ ዓርስኻ ንምምሕያሽ መሰረታዊ ጉዳይ እዩ።

መ. ፍልጠት ንምዕባል ሃገር ዝፃወቶ ግደ፤

ኢትዮጵያን ህዝባን ካብ ዝነበርሉ ድኽነት ክወፁ ዝኸእሉ ዝኾነ ይኹን መነባብሮና ኣብ ፍልጠት እንትምስረት እዩ። ሕድ ሕድና ሃገር ንምዕባይን ካብ ድኽነት ንምውፃእን ሓላፍነት ከምዘለና ከይተገንዘብኩም ኣይትተርፉን። እዙይ እንተ ተገንዚብኩም ሕድርኹም ክትዋዕኡ ዕላማ እንተሃለኩም ድማ መሳርሒኹም ፍልጠት ምዃኑ ምዝንጋዕ የብልኩምን። ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ እንረኽቦ ፍልጠት ፀገም ሃገር ዘወግድን ዕብየት ሃገር ዘላልጥን ክኸውን ኣለዎ።

ብብዘፈሩ ዘተኣማምን ፍልጠት ዘለዎም ዜጋታት ፀገም ሃገር ዝፍትሕሎም ሜላታት ዘመላኸቱ ምርምር ይካየዱ እዮም። እዞም ጉዳያት ድማ ካብ ሰፊሕን ዓሚቕን ፍልጠት ዝርከቡ እንትኾኑ፤ ሓፈሻዊ ሽቶኦም ሃገር ኣብ ምልማዕ ጠመተ ዝገበረ ይኸውን። ብሓፈሻ ዝኾነ ዜጋ ካብ መብራህቲ ገንኢ ምዃን ወፂኡ፤ ንሃገሩ ዘኹርዕ ተግባር ክፍፅም ዝኸእል፤ ዘለዎ ፍልጠት ንምዕባል ሃገር እንተውዕል እዩ።

መልመዲ 2

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ሓደ ሰብ ብዝረኸቦ ፍልጠት ዓርሱ ንምምሕያሽ እንተኸእሉ ብተዘዋዋሪ መንገዲ ንሃገሩ ክሕግዝ እዩ እንተተባሂሉ ሓቂ ድዩ ወይስ ጌጋ? ንምንታይ?
2. ፍልጠት ንዕብየት ምህዞ ስራሕ እንታይ ግደ ክህልዎ ይኸእል?
3. ፍልጠት የድሊዮምዶ? ከመይ?

11.3 ሳዕቤን ብመረዳእታ ዘይተደገፉ ዋኒናት

"ሓሳውያ ዘውረዮስ ፈረሰኛ ኣይመልሶን።"

"ክበሃል ሰሚዓ ትወስድ ሰሊዓ።"

ካብዚ ንላዕሊ ዘለዉ ኣባሃህላ ኣብ መረዳእታ ዘይተደገፉ ነገራት ብዝምልከት እንታይ ክጥቁሙ ይኽእሉ ትብሉ?

ለቆታ ጥሕኒ

ቀደም ኣብ ሓደ ስድራ ቤት ሓደ ለቆታ ጥሕኒ ዝበሃል ሓሽከር ኮይኑ ዝነበር ነይሩ። እዚ ሰብ ንሰብኣይን ሰበይትን ከባእስ ሓሰበ። ካብኡ ሓደ መዓልቲ ለይቲ ሰብኣይን ሰበይትን ብሰላም ሓቢሮም ኣብ ዝደቀስሉ ማይ ኣልህብ ኣቢሉ ቀስ ኢሉ ኣብ ማእኸል ክልቲኦም ሊሒኹ ክኣቱ ገበረ። እቲ ልህብ ማይ ምስ ኣፍሰሰሎም ክልቲኦም ብብተራ ካብ ድቃሶም ተበራበሩ። ኮይኑ ግና ኣብቲ ጉዳይ ኣይተዘራረቡን። እቲ ሰብኣይ ሰበይቱ ዝሸነት መሲልዎ ክሓትት ስለ ዝሓፈረ ስቕ በለ። ሰበይቱ «ከመይ በዓልገዛይ ሎሚ ዘይባህረቱ ኣምፂኡ ክሸይን ኺኢሉ? ብጥዕንኡ ኣይኾንን?» ብምባል ምሕታት ስለዘሕፈራ ራሕሲ ተፃዊራ ደቀሰት።

ብፅባሒቱ እቲ በዓልቤታ ብዙሓት ሓረስቶት ለሚኑ ብወፈራ ማእናሕረስ ነበረ። ሰበይቱውን ነቶም ሓረስቶት ምግቢ ክተዳልው ምስ ጎረባብቲ ሃተምተም እናበለት ነበረት። ለቆታ ጥሕኒ ዝበሃል ብመጀመሪያ ናብታ ሰበይቲ ከደሞ ሎሚ በዓል ገዝእን ነቶም ዝሓርሱ ዘለዉ ሓረስቶት ኣዝዩ ሕማቕ ወረ እናውረዩሎም ነይሮም። እቲ ወረውን «ሰበይተይ ሎሚ ለይቲ ሸይናትለይ ዝብል እዩ።» ኢሉ ነገራ ሰበይቲ በዓል ገዛኣ ከምዙይ ዝበለ ነውራም ዘረባ ብምዝራቡን ስማ ብምፅላውን ኣዝያ ንሃዩት፣ ንክትፃላእ'ውን ሃፀፀት።

ለቆታ ጥሕኒ ከምኣመሉ ናብ በዓል ገዝኣ ብምኻድ በዓልቲ ገዝኦም ኣብ ዝሃ ምስ ኣንስቲ ስሞም እናፀለመኦም ነይረን በለ። «እንታይ ኢላ» ኢሎም ሓተትዎ። በዓል ገዛይ «ሎሚ ለይቲ ኣብ መደቀሲና ሸይኑ እቲ ዓራት ብሸንቲ ኣዕለቕሲቕዎ (ኣጠልቂዩዎ) ሓዲሩ» እናበለት ኢሉ መለሰሉ። ሰብኣይ «ባዕላ ዝሸነቶስ ሰመይ ተፀልመኒ ኣላ» ኢሉ ንሃዩ። ብድሕሪኡ ቀጥታ ጠበንጅኡ

አሊዲሊ ናብ ገዝኡ ገሰገሰ። ሰበይቲ ምስረአየቶ ብሕማቕ ዘረባ ተቀበለቶ፤ ንሱውን ኬርና ተናዲዱ ስለዝነበረ ኩነታቱ እንተየፃረየ ንሰበይቱ ብጥይት ቀተላ ይበሃል።

መልመዲ 3

ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ምንባብ መሰረት ጌርኩም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. እዞም ክልተ ሰባት ቅድሚ ምሕራቕም እንታይ ክግበሩ ነይርዎም?
2. እቲ ነበረያ ነበረ እንታይ የምህር?
3. ንስኹም ሎሚ ዓመት ናይ ሻምናይ ክፍሊ ብሔራዊ ፈተና ከምዘይወሃብ መንግስቲ ወሲኑ እዩ» ዝብል ወረ ድንገት እንተተሰምዑ እቲ ወረ ንምቕባል ወይ ንዘይምቕባል እንታይ ትገብሩ?

ቡብ ውዕሎና ከምኣጋጣሚ ዝተፈላለዩ ሓበሬታት ናባና ክመጹ ይኸእሉ ይኾኑ። ካብ ዝበዕሑና ሓበሬታታት ግና አየንኡ ሓቂ አየንኡ ድማ ጌጋ ምዃኑ ንምፅራይ ዘዕግም ክኸውን ይኸእል። ብርግፅ ገሊኦም ሓቂ ክኾኑ ይኸእሉ። ገለገሊኦም ድማ ሓሶት እንትኾኑውን ክሳብ ክንድቲ ጉድኣት ዘይከሰዕቡልና ይኸእሉ። ውሑዳት ግና ኣብ ውልቀ ሰባት ኣብ ከባቢ ወይ ኣብ ሃገር ዝለዓለ ፀገም ክፈጥሩ ዝኸእሉ ዓይነት ክኾኑ ይኸእሉ እዮም።

ሓድሓደ ነጋዶ ዘይጠፍኦ ሸቀጥ ልክዕ ከም ዝጠፈኦ፤ ሕፅረት ከጋጥም ከምዝኸእል ብምውራይ ኣብ ኣቕሑ ፍትሓዊ ዘይኮነ ዋጋ ይውስኹ። ካልኣቶም ድማ መደናገሂ ወረ እናውረዩ መንፈስ ህዝቢ ይህውኹ። ስለዝኾነ በዚ ኣጋጣሚ ዝውረዩ ወረታት ኩሎም ሓቂ እዮም ኢልካ ቅድሚ ምድምዳምካ

1. ካብ ነፃን ናይቲ ጉዳይ ሰብ ዋና ዝኾኑን እሙናት ፍልፍላት ምውፅኦም ምርግጋፅ፤
2. ካብ ሓደ ወገን ጥራሕ እንተይኾነ ካብ ሓቀኛ ፍልፍላት ምውፅኦም ምፍላጥ፤

3. እቶም መረዳእታታት ተአመንቲ መሲሎም እንተዘይተራኢዮምና ከምዘለዉዎ ተቐቢልና ካብ ምብታን ናይቲ ነገር ርግፀኛነት ንክነፃሪ ካብ ኪኢላታትን ተአመንትን ሕጋዊ ኣካላትን ተወሳኺ ሓበሬታ ንምርካብ ምፅዓር፤
4. ካብ ወረያወረ መረዳእታ ብሰነድ ወይ ብፅሑፍ ዝቐረበ ፍልፍል ከም መማረፂ ምውሳድ ኣድላይ ይኸውን።

እዚ እንተዘይኮይኑ ግና ገለ ውልቀ ሰባት ወይ ንሰላምን ስነልቦናዊ ዘይምርግጋእን ሰብብ ክኾኑ ዝክእሉ ኣካላት ናይ ባዕሎም ኮነ ሰላማዊ ምንቅስቃስ ህዝቢ ከባቢኦም ክህዉኹ ይክእሉ። ሓሊፉ ሓሊፉ ኣብ መንጎ ህዝብታትን ጉጅለታትን ግጭትን ሁውከትን ክላዕሉ ዝደልዩ ኣይጠፍኡን። እዚ ኩሉ ዘይተጨበጠ ነገር ተቐቢልና ሓቂ እዩ ኢልና ኣውሪና ሓሰት ኮይኑ እንተተረኺቡ ግና ኣብ ትዕዝብቲ ክንወድቅ ክገብሩና ይክእሉ እዮም። ስለዚ ርግፀኛታት ክንኾን ንፅዓር።

መልመዲ 4

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ሓደ መረዳእታ ዘተአማምን እዩ ዝበሃል እንታይ ኮይኑ እንትረክብ እዩ?
2. ዘይተረጋገፁ መረዳእታታት ንምቕባል ምህዋኽ እንታይ ዓይነት ሕማቅ መልክዕ ይህልዎ?
3. ሓቅነቱ ዘየጠራጥር መረዳእታ እንተጋጥም እንታይ ምግባር የድሊ?
4. ዘይተረጋገፁ ጉዳያት ኣብ ሓደ ከባቢ እንታይ እንታይ ሳዕቤን ከብፅሑ ይክእሉ?
5. ህዝቢ ብዘይተረጋገፁ መረዳእታ ከይታለል ንስኹም እንታይ ተራ ክትፃወቱ ይግበእኩም?

11.4 ድሑር ኣተሓሳስባን ኣረኣኢያን

- ድሑር ኣተሓሳስባ ካብ ምንታይ ክብገስ ይኸእል?
- ኣብ ከባቢኹም እንታይ ዓይነት ድሑራት ኣረኣኢያታት ኣለዉ?
ከመይ ብምዕቡል ኣተሓሳስባ (ብፅቡኛ) ክትከኡ ይኸእሉ ?
- ነዞም ድሑራት ኣረኣኢያታት ንምውጋድ ናትኩም ብፅሒት እንታይ ክኾን ኣለዎ?

ድሑራት ኣተሓሳስባታት ካብ ባህላዊ ኣረኣኢያታት ከከምኩነታቱ እናተወረሱ ንትውልዲ ዝተሰጋገሩ እዮም። እዚ ማለት ሕዚ ካብ ዘሎ ወለዶ ቅድም ኢሎም ዝነበሩ ብግዚኡ ዝኣምንሉን ዝምርሑሉን ዝነበሩ ሓድ ሓደ ኣመለካክታን ማሕበራዊ መትከላትን ኣብ'ዚ ሕዚ ከም ኣድላይነቱ ከይተመሓየሹ ወይ ከይተኣለዩ ከምኦም ዝበሉ ዝቅፅልሉ ኩነታት ኣሎ። እዚ ኣረኣኢያ ቀደም ተቀባልነት ዝነበሮ ክኾን ይኸእል። ኣብ ክሊ ሕዚ ዘሎ ደረጃ ዕብይት ግና ተቀባልነቱ ነኪዩ ወይ ተሪፉ ክኸውን ይኸእል።

ንኣብነት ዝተፈላለዩ ሰብ ሙያ ኢደ ጥበብ ኣታሒትካ ምርኣይ ሙያ ምንእኣስ ኣብ ጥንቲ ይዝውተር ነይሩ፤ ኣብ'ዚ ዘበን ግና በዓል ሙያ ኾነ እቲ ሙያ ተኸበሮም እዮም። ሓድ ሓደ ሰባት ደቂ ዓበይቲ ኢና ኢሎም ዓርሶም ኣዕብዮም ዝርእይሉ ነይሩ፤ ሎሚ'ውን ሓለ-ሓለፉ ዘረኣኢያዚ ዘለዎም ኣይጠፍኡን። ሎሚ ንቕሓተ ህሊና ሰባት እናወሰኸን ኣተሓሳስብኡ'ውን እናተለወጠን እንትመፅእ እዚ ኣረኣኢያ ፍፁም ድሑርን ምልክት ተራ ኩርዓት ኮይኑ ይርከብ።

ብእምነት ቀዳሞት ማሕበረሰብ ንል ኣነስተይቲ ወለዳ መሪዖም ዘምፅኡላን ዘይትፈልጦን ሰብ ክትምርዖዎ ይግበር ነይሩ። ሕዚ ግና ህይወት ሓዳራ ብናይ ባዕላ ምርጫ ክኸውን ኣለዎ ዝብል ኣተሓሳስባ እናሓየለ ምምፅኡ ጥራሕ እንተይኮነ ሕገ መንግስታዊ መሰልውን እዩ። ስለዚ ናይ ሓደ ዘመን ማሕበራዊ ፍልስፍና ነቲ ካሊእ ይሰርሕዮ ማለት ጌጋ እዩ። እቲ ዘበን እንትሓልፍ ሓቢሩ የብቅዕ።

ካብዚ ብምብጋስ ድሑር ኣተሓሳስባን ኣረኣኢያን ምውጋድ የድሊ ማለት እዩ። ድሑር ኣረኣኢያ ንምውጋድ ቀንዲ መትከል ድማ ኣብ ብምኽንያትን ብፍልጠትን ዝተሓዘዘ ኣረኣኢያ ዝተደረኸ ልምዲ ምግባር እዩ። ኣብ ምኽንያት

ተደራሽ ዝሓሰብ ሰብ ኣብ ነገራት ዓሚቕ ኣመለኻኽታ ስለ ዝህልዎ ብተራ ግምት ኣብ ውሳኔ ኣይበፅሕን ወይውን ብፅሑት እምነት ናብ ዝነብሩ ሰባት ኣይሰሓቡን። ንኣብነት ኣብ ዕሙት እመነት ተደራሽም ዝነበሩ ሰባት ሙያ ኣንጠረኛ ዘናሸውሉ ሳይንሳዊ ምክንያት የብሎምን። ብምኽንያት ዝኣምን ሰብ ግና ናይዚ ሙያ ክቡርነት ብምኽንያት ደጊፉ ከርድእን እኹል መረዳእታ ክቕርብን ይኸእል። ሕድ ሕድ ሰብ ብመጋየፅታት ተመላኺፀ ከምዝኸይድን እዞም መጋየፅታት ብዝተፈላለዩ ቅርፃ ቅርፂ ዝሰርሖም ድማ እቲ ኣንጠረኛ ብዓል ሙያ ምኃኑ ግልፂ ገይሩ ምርዳእ ኣይኣብዮን።

ካብዚ ሓሊፉ ኣብዚ ሙያ ዝተዋፈሩ ሰባት ዝሓሸ እቶት ዝረኽቡ ብምኃኖም ዓርሶም ኣማሒሾም ዝነብሩን ንወገኖምውን ብዝለዓለ ብርኪ ዝድግፉ ምኃኖም መረዳእታታት ብምቕራብ ከርእዩ ኣይኣብዮምን። በዚ ኩነታት ሕድ ሕድ ሓሳብ ወይ ፍልስፍና ህይወት ኣብጭቡጥ ተደራሽ ተመስሪቱ ምቕባል ወይ ዘይምቕባል እምበር፣ ኣቦይ ወይ ኣደይ ይኣምነሉ ነይሮም ኢልካ ምቕባል ዓርስኻ ንምምሕያሽ ኮነ ንዕብየት ሃገር ኣይጠቅምን። ብሓፈሻ ሃገርና ክትምዕብል እንተኾይና ህዝቢውን ዝሓሸ ፍልጠት ክህልዎ ድሑር ኣተሓሳስባን ኣመላኻኽታን ምውጋድ ግቡእ ይኸውን።

መልመዒ 5

ኣብዞም ዝሰፊሉ ሕቶታት ቡብጉጅለ እናኾንኩም ተመያየጡ።

1. ድሑር ኣረኣእያ ከመይ ክመፅእ ይኸእል?
2. ድሑር ኣረኣእያ ኣብ ልምዓት ሓደ ህዝቢ እንታይ ፅዕንቶ ኣለዎ?
3. ብምኽንያታውነት ዝማዕበለ ኣረኣእያ ምስጓም ካብ ድሑር ኣተሓሳስባ ንምርሓቕ ከመይ ይሕግዝ?

መጠቓለሊ

ፍልጠት ብኣርባዕተ ቀንዲ መንገድታት ክምዕብል ይኸእል። ንሶምወን ስሩዕ ትምህርቲ፣ ዘይስሩዕ ትምህርቲ፣ መራኸቢ ሓፋሽን ንባብን እዮም። ሓደ ሰብ ብኣርባዕቲኦም መንገድታት ወይ ካብ ኣርባዕቲኦም ብውሱናት መንገድታት ፍልጠቱ ከዕቢ ይኸእል። እዚ ይኹን እምበር ዜጋታት ብዝኾነ ይኹን ኩነታት ዓርስኻ ንምልዋጥን ወገንን ሃገርን ብዝለዓለ ብርኪ ንምጥቃም ኣብይተ ትምህርቲ ዝለዓለ ብፅሒት ኣለወን።

ወደሰብ ብፍልጠቱ እናዕበየ እንትኸድ ብኡኡ ልክዕ ናይ ምምርማር ዝንባለኡ ይውስኸ። ብምምርማር ፀገማት ከባቢን ሃገርን ክፈትሑ ይኸእሉ። ፍልጠት፣ ክእለት፣ ምህዞ ንክዓቢ ይሕግዝ። ዝተፈላለዩ ሰብ ውፅኢት ምህዞታት ጥበብ ብፍልጠት ዝተሓዘዙ እዮም። በዓልዋና ብቑዕ ክእለት ስነ-ሒሳብ ወይ ምህንድስና ንምኳን ዝዓሞቐ ሞያዊ ፍልጠት ምህላዉ ኣድላዩ እዩ። ዓርስኻ ናይ ምልዋጥ ረብሕኡ ብቐሊሉ ዝረኣ ኣይኾነን።

ክሳብ ልዕል ዝበለ ደረጃ ዝተምሃረ፣ ብፍልጠት ዝማዕበለ ሰብ ተቆጻሩ ንባዕሉ ስራሕ ፈጠሩ ብዝረኸቦ እቶት ዝሓሸ ተጠቓሚ ምኳኑ ኣይካሓድን። ካብዙይ ሓሊፉ ዜጋታት ብትምህርቶም እንትደፍኡን፣ ኣብቲ ሃገር ዝተምሃረ ሰብ እንትብርክትን ፍልጠቶም ንዕብየት ሃገር ዘገልግሉ ይኾኑ። ዝተምሃረ ሰብ እንተዘይሃልዩ ብዛዕባ ዕብየት ሃገር ምሕሳብ ብጣዕሚ ይኸብድ። ነዚውንዩ ብዛዕባ ዕብየት ሃገር ዝሓሰብ መንግስቲ ኣቐዲሙ ኣብ ምግፋሕ ትምህርቲ ክሰርሕ ኣለዎ ዝበሃል።

አገደስቲ ቃላት

- እሙን መረዳእታ:- ካብ ዝፈልጡ አካላት ወይ ወልቀሰባት ዝርከብ ርግፀኛ መረዳእታ፣ ጥሉል መረዳእታ ወረያ ወረ (ቤላ ቤሎ):- ብፅሁፍ ወይ ብካልኦት መሳርሕታት ተቐሪፁ ዘይተትሓዘ፣ ዘጠራጥር፣ ኣብቲ ማሕበረሰብ ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ ብቻል ዝተሓላለፍ ቃላዊ መረዳእታ
- ብወረ ዝርዕድ:- ብኢሊን ቦላ ወይ ዘይተረጋገፀ መረዳእታ መንፈሱ ተረቢሹ ካብ ዕላምኡ ዘንሳሕብ፡፡
- ሳይንስ:- ሓቅነቶም ብጭቡጥ ኣብ ዝተፈተኑ መረዳእታታት ንፍልጠትን ዝተደረኹ ኣታሓሳስባታት ኣነባብራን ወድሰብ ዘመናዊ ብልሓት
- ምርምር:- ነገራት፣ መረዳእታ ንፍልጠትን ደጋጊምካ ምፍታሽን እንታይነቱን ምርዳእ፣ ምርግጋዕ፡፡
- ዓርስኻ ምምሕያሽ:- ኣብ ውሽጢ መንባብሮ መሰረታዊ ድሌታት ብእኹል ደረጃ ኣማሊእኻ ንክትርከብ ምኻእል
- ምህዞ:- ንምዕባለ ሃገር ፅቡቕ ተራ ዝፃወቱ ቴክኖሎጂካዊ ጥበባት ምፍጣር
- ሃተምተም:- ደፋእፋእ፣ ገልተምተም፣ ሃርኮትኮት

መጠቓለሊ ሕቶታት

I. ቀፂሎም ንዝቐረቡ መሉእ ሓሳባት ትኽክል እንተኾይኑ «ሓቂ» ትኽክል እንተዘይ ኮይኑ ድማ «ጌጋ» እናበልኩም መልሱ፡፡

1. ካብ መንጎ ድሑር ኣረኣእያታት ሓደ ብምህዞ ስራሕ ምፅማድ እዩ፡፡
2. ሳይንሳዊ ኣረኣእያ እንትምዕብል ድሑር ኣረኣእያ እናመንመነ ይኸይድ፡፡
3. ህይወትካ ንምምሕያሽ ቀንዲ ተደላዩ ነገር ኣብ ፍልጠት ሃፍቲ እዩ፡፡
4. «ካብ ፍልጠት መማዕበሊ መንገድታት ቀንዲ ስሩዕ ትምህርቲ እዩ» ዝበሃለሉ ምኽንያት፣ ቤት ትምህርቲ ስሩዕ ብዝኾነ ስርዓት ትምህርቲ ዝምራሕ ማእኸል ፍልጠት ስለዝኾነ እዩ፡፡
5. ኩሎም ጣብያታት ሬድዮ ዘተኣማምን ፍልፍል መረዳእታ ክኾኑ ይኸእሉ፡፡

II. ኣብ ትሕቲ «ለ» ዘለዉ ምስ ኣብ ትሕቲ «ሀ» ዘለዉ ኣዛምዱ

«ሀ»

«ለ»

1. ቀንዲ ፍልፍል ፍልጠት
2. መራኸቢ ሓፋሽ ዝብል ኣተሓሳስባ
3. ዘተኣማምን መረዳእታ
4. ሰላም ህዝቢ ክህውኹ ይኸእሉ
5. ናይ ዝተዛብዐ መረዳእታ ጉድኣት ይሕብር

- ሀ. ዘይሰምዑት እዝኒ ምስ ጎረቤት ተባእስ
- ለ. ካብ ተኣመንትን ሕጋውን ፍልፍላት ይርከብ
- ሐ. ከምሬድዮን ጋዜጣን ዝበሉ የጠቓልል
- መ. ዘይጠርጠረ ተፀረገ
- ረ. ኣብ ሓቀኛ ሓበሬታ ዘይተመስረቲ
- ሰ. ቤት ትምህርቲ

III. ነዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት ኣንቢብኩም ትኸኸል ዝኾነ መልሲ ምረፁ፡፡

1. ድሑር ኣረኣእያ ክቕይሩ ዝኸእሉ መዓዝ እዩ?

ሀ. ሳይንሳዊ ኣተሓሳስባታት እንትጋፋሑ

ለ. ንወረያወረ ዝያዳ ጠመተ እንትግበር

ሐ. ባህላዊ ትምህርቲ እንትጋፋሑ

መ. ኩሎም

2. ብዛዕባ ግልጋሎት ፍልጠት ትኸኸል ዝኾነ ኣዩንኡ እዩ?

ሀ. ንተግባር ምርምር ክውዕል ይኸእል

ለ. ባህልና ክንፀልእ ዝገብር መንፈስ ይፈጥረልና

ሐ. ልምድታትን ወልፍታትን ብሙሉኡ ከውግደልና ዘኸእል ክኾን ኣለዎ፡፡

መ. ኩሎም

3. ካብዘም ዝሰዕቡ ዝሓሸ ፍልፍል ፍልጠት ክኾን ዝኸእል ኣዩንኡ ኣዩ?

ሀ. ቴሌቪዥን

ሐ. ኣብ ኣኼባ ምይይጥ

ለ. ወረያወረ

መ. ቤት ትምህርቲ

4. ፍልጠት ዓርስኻ ንከተማኣይሽ ከመይ ክሕግዝ ይኸእል፡፡

ሀ. ናብ ወፃኢ ሃገር ኬድና ክንሰርሕ ዕድል ብምኸፋት

ለ. ተበላፂ ነጋዳይ ክንኾንን ዘይተሓሰበ ትርፌ ክንረክብ ምኸኣልን

ሐ. ንሓደ ዘፈር ሞያ ጥራሕ ፍቕሪ ዘለዎ ዜጋ እንትንኾን

መ. ሀ ን ሐ ን መልሲ እዮም፡፡

5. ካብዞም ዝስዕቡ ድሑር ኣረኣኢያ ዘይንፀበረቐሉ ኣየናይ እዩ?

ሀ. ደቂ ኣንስትዮ ምምሃር ንኹሉ ይጠቐም

ለ. ሰበይቲ'ያ ዝኳነየቶስ ዝብኡ እንትንቁ ይፈርስ

ሐ. ቆልዓን ውዓግን ናብ ማዮም፡፡

መ. ለ ን ሐ ን መልሲ እዮም፡፡

IV. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ግቡእ መልሲ ሃቡ፡፡

1. ዓበይቲ ፍልፍላት ሳይንሳዊ ፍልጠት እንታይ እዮም?

2. ንባብ ከም ሓደ መማዕበሊ ፍልጠት ዝቐፀረሉ ምክንያት እንታይ እዩ?

3. ድሑር ኣተሓሳስባ ጎዳኢ ክኸውን ዝክእል ብምንታይ ብምንታይ ምክንያታት እዩ?

4. ኩሎም ኣተሓሳስባ ኣቦታትናን ኣዴታትናን ድሑራት ተባሂሎም ክረኣዩ ይክእሉ'ዮ? ንምንታይ?

5. ኣብ ከይዲ ምውጋድ ድሑር ኣረኣኢያ ኣብ መናእሰይ ተምሃሮ እንታይ ዓይነት ግደ ክፃወቱ ይክእሉ?

V. ነዞም ዝስዕቡ ባዶ ቦታታት ብግቡእ ቃል ወይ ሓረግ መልኡ፡፡

1. ኣብ ኢትዮጵያ ተናዒቆም ካብ መንጎ ይነበሩ ዝነበሩ ዝተንግቑ ሰብ መ.ያ _____ ሓዲኡ እዩ፡፡

2. ፍልጠት ኣብ ግልጋሎት ካብ መንጎ ዝውዕለሎም መንገዲ _____ ን _____ ን ተጠቀስቲ እዮም፡፡

3. _____ ኣብ መንጎ ሰባትን ጉጅለታትን ዘይምርድዳእ ክፈጥሩ ይክእሉ፡፡